Олег Проців

Роль громадських організацій Галичини середини XIX- початку XX ст. у збереженні фауни Гуцульщини

Анотація

Висвітлено діяльність Галицького, Малопольського мисливських товариства та Крайового рибальського товариства. Проаналізовано їхню діяльність на території Гуцульщини у період з середини XIX- початку XX ст.

Історичні джерела, свідчать що велику роль в збереженні природних цінностей Гуцульщини середини XIX-початку XX ст. відігравали громадські організації Галичини. Найдієвішим та найчисельнішим товариством, яке займалось охороною фауни, було Галицьке мисливське товариство, організоване у 1876 році[1]. Основним завданням товариства було збільшення кількості дичини в Галичині[2]. Практично у всіх 74 повітах Галичини були організовані філії Галицького мисливського товариства. Представники (делегати) розподіляли повіт на ділянки, в яких здійснювали нагляд у галузі мисливства. Основним обов'язком делегата була боротьба з браконьєрством[3].

Історія зберегла імена членів товариства, які репрезентували його на Гуцульщині. Делегатом від Галицького мисливського товариства у Косівському повіті був Едвард Лісовський (1930 р.)[4], у Микуличині – Ян Каліта (1905р.)[5], Тадеуш Петрак та доктор Петро Пєтрушевич (1914р.)[6], у Ворохті – інженер Філіп Гірш (1930 р.),[7] який був у 1926 році керівником Ворохтянського

[1] Проців О. Р. Діяльність Галицького мисливського товариства в кінці xix – на початку xx ст. // Проблеми вивчення й охорони тваринного світу у природних і антропогенних екосистемах. Матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 50-річчю з часу опублікування регіонального зведення «Животный мир Советской Буковины» (м. Чернівці, 13 листопада 2009 р.). – Чернівці: ДрукАрт, 2010. – С. 216-222.

[2] Wskazówki dla delegatów galicyjskiego towarzystwa łowieckiego//Łowiec. – 1883. – № 2. – S. 17-18.

[3] Regulamin dla pp. Delegatów gal. Tow. łowieckiego // Łowiec. – 1897.– № 2. – S.19.

[4] Poradnik kalendarz myśliwski na1930 rok / pod red. Ejsmonda J. – rok III. – Warszawa: Skład glówny, 1930. – S 203.

[5] Reorganizacya delegatów //Łowiec. – 1905. – № 24. – S. 289.

[6] Spis członków i delegatów Galicyjskiego towarzystwa łowieckiego wedle powiatów. – Lwów: polonia, 1914. – S.41.

[7] Poradnik kalendarz myśliwski na1930 rok / pod red. Ejsmonda J. – rok III. – Warszawa: Skład glówny, 1930. – S 203.

надлісництва.[8] У Гриняві членами Галицького лісового товариства в 1882 році був лісничий з Устеріків [9] Віктор Хейн,[10] у 1907 році членами товариства були надлісничий Гринявського лісництва Людвік Тен[11] та працівник Гринявського надлісництва Антоній Кропачек[12].

З розпадом Австро-Угорської імперії Галицьке мисливське товариство реорганізовується. Новій владі Другої Речі Посполитої не сподобалась назва «Галицьке» і, щоб затерти українську ідентифікацію, його перейменовують на «Малопольське мисливське товариство»[13].

Слід відмітити діяльність Малопольського мисливського товариства заради охорони ведмедя, чисельність якого у 30-их роках ХХ ст. різко зменшилась. Так, аналіз перебування бурого ведмедя у Східних Карпатах показав, що у державних лісах на площі 150 тис. га нараховувалось 115 голів, а всього у Карпатах – 257 голів.[14]

Для дієвого впливу на охорону ведмедів у Карпатах Малопольське мисливське товариство прийняло рішення про створення в рамках товариства організації, яка б охороняла ведмедів. Вперше це питання піднімалось на загальних зборах Малопольського мисливського товариства, які відбулись у Львові 17 червня 1934 року у приміщенні Народного казино. Відзначалось, що за ініціативи Малопольського товариства у Варшаві при Центральній спілці мисливських товариств утворено комісію з охорони ведмедів. Власне Малопольське товариство було найбільше зацікавлене у цьому, так як на Гуцульщині було найбільше ведмедів. Товариство прийняло рішення направити звернення до центральної влади, щоб вона взяла під контроль відстріл ведмедів

---

[8] Kalendarz leśny informacyjny na rok 1927. – Wilno: Znicz, 1927. – S.204.

[9] Szematyzm królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim księstwem Krakowskiem na rok 1882. – Lwów: Nakładem c.k. Namiesnictwa z dr. W.Łorińskiego, 1882. – S.162.

[10] Spis czynnych Członków Towarzystwa leśnego galicyjskiego w r. 1887. //Sylwan. – 1887. – № 9. – S. 493.

[11] Szczerbowski I. Pamiętnik dwudziestopięcioletniej działalności Galicyjskiego towarzystwa leśnego 1882-1907 / Ignacy Szczerbowski . – Lwów: Polonia, 1907. – S.197.

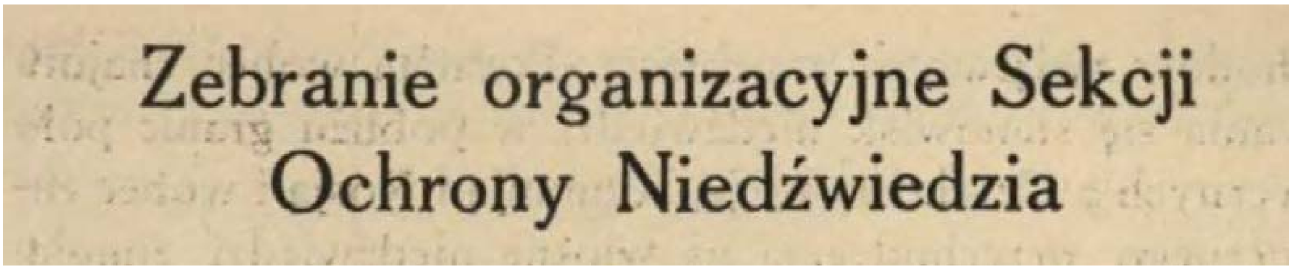
[12] Nekrologia //Sylwan. – 1892. – № 10. – S. 458.

[13] Poradnik kalendarz myśliwski na 1930 rok // pod red. Ejsmonda J. – rok III. – Warszawa: Skład glówny, 1930. – S. 203.

[14] Zebranie organizacyjne Sekcji ochrony niedżwiedzia//Łowiec. – 1935. – № 10. – S. 121-122.

у Карпатах.[15] В подальшому це питання піднімалось у Центральній спілці мисливських товариств у Варшаві 3 листопада 1934 року[16] та на засіданні президії Малопольського мисливського товариства, яке відбулось 13 грудня 1934 року. Переважною більшістю голосів було вирішено організувати секцію охорони ведмедя і оленя в Карпатах[17].

На нараді Центральної спілки мисливських товариств, 18 травня 1934 року у Варшаві було прийнято рішення про звернення до Міністерства рільництва щодо загальної заборони полювання на ведмедів, а дозволити його відстріл лише за індивідуальними дозволами. Як повідомлялось пізніше у мисливській пресі, до цього звернення Міністерство не дослухалось, та навіть збільшило період, коли дозволялось полювати на ведмедя[18].


Zebranie organizacyjne Sekcji Ochrony Niedźwiedzia

Вперше 27 червня 1935 року при Малопольському мисливському товаристві відбулось засідання секції охорони ведмедя, на якому були присутні представники Державної ради охорони природи. Зокрема, Малопольське мисливське товариство представляв граф А. Стаженський, державний зоологічний музей – професор Я. Доманевський, дирекцію державних лісів – В. Корсак, Я. Добровський, А. Сікорський, секцію охорони ведмедя представляли граф М. Потоцький, професор Я. Гейнштор. Відкрив засідання секції Я. Гейнштор, який проілюстрував історію створення секції. У доповіді вказувалось, що організаційний період створення секції був довгий через пасивність зацікавлених сторін та відсутність бачення важливості проблеми.

[15] Sprawozdanie z obrad Walnego Zgromadzenia Małopolskiego Towarzystwa Łowieckiego w dniu 17 czerwca 1934 r. // Łowiec – 1934. – № 15-16. – S.118-119.

[16] Z Polskiego Związku Stow. Łowieckich Protokół posiedzenia Zarządu Związku z dn. 3 listopada 1934 r. // Łowiec. – 1935. – № 1. – S. 10-11.

[17] Sprawozdanie z posiedzenia wydziału z dnia 13 grudnia 1934 r. // Łowiec. – 1935. – № 1. – S. 10-11.

[18] Polski Związek Stow. Łowieckich podaie do wiadomości: // Łowiec. – 1935. – № 1. – S. 9.

Доповідач вказав, що Малопольське мисливське товариства звернулось до органів влади про цілковиту заборону полювання на ведмедів у берлогах, а також з використанням падалі для приманювання тварин. Також, на його думку, основними завданнями секції охорони ведмедя на короткостроковий термін є ухвалення статуту секції, правил для членів та вибори керівництва; проведення обліку ведемедів і місць їх перебування у Карпатах; організація дієвої охорони ведмедя; встановлення термінів та способів добування.

Присутні на зборах вирішили організувати секцію охорони ведмедя на основі статуту Товариства охорони та розведення лося. Присутні дійшли до висновку, що цілковита заборона полювання на ведмедя не буде мати позитивних наслідків, так як мисливці не матимуть мотивації до його охорони. Увагу привертала та обставина, що охоронний час необхідно було узгоджувати з іншими країнами, які межували з Другою Річчю Посполитою – Чехословаччиною, Румунією та Росією, так як в іншому випадку це не буде мати результату. Прийнято консенсусне рішення, щоб полювання на ведмедя у Карпатах проводити лише на дорослих самців, починаючи з 11 вересня, тобто, з початку риковища оленів і до залягання вежмедя до берлоги, а у Татрах через малу чисельність пропонувалось закрити полювання на 5 років[19].

Слід відмітити, що деякі групи мисливців глузували з того, що організовуються товариства з розведення та охорони лося, ведмедя та зубра. Але найбільше їх турбував той факт, що екологічні організації домоглися законодавчо закріпити норму заборони полювання на хижаків: не можна було відстрілювати майже всі види яструбів і лише один місяць дозволялось полювати на рись. З єхидством вони вказували, що


TOWARZYSTWO OPIEKI NAD WILKIEM.

серед вчених точиться розмова, щоб повністю охороняти вовка та організувати «Товариство догляду за вовком»[20].

---

[19] Zebranie organizacyjne Sekcji ochrony Niedźwiedzia // Łowiec. – 1935. – № 10. – S. 121.

[20] Towarzystwo opieki nad wilkiem. //Gdzie zagrały trąbki myśliwskie?.. – 1932. – № 3-4. – S. 2.

Існувало товариство, яке впливало на збереження іхтіофауни на Гуцульщині – Крайове рибальське товариство, офіс якого знаходився у Кракові. Товариство було засноване 24 серпня 1879 року і поширювало свою діяльність на всю Галичину. Слід відмітити, що засновником товариства був уродженець Гуцульщини М. Новіцький[21]. Стараннями товариства та його засновника вперше у 1879 році було проведено на річці Черемош акліматизацію лосося, а у 1882 році у Жаб'ю пан Грегорович випустив у річку Чорний Черемош 1000 штук малька лосося.[22] У 1905 році управління державними лісами в Жаб'ю постановило організувати форельне господарство. Планувалось випускати до Черемоша не лише форель, але й дунайського лосося, який тут досягав до 6 кілограм.[23]

Виконуючи свої статутні завдання, товариство сприяло зарибненню рік. Про проведену роботу у 1882 р. звітував керівник товариства М. Новіцький. На території Східної Галичини проф. Л. Вайгель зарибнив р. Прут 1000 особин лосося, а п. Григорович з Жаб'я направив для зарибнення 1000 мальків лосося до Чорного Черемошу. Першу акліматизацію лосося у Пруті та Черемоші було проведено 1879 р. др М. Новицьким. Філія рибного товариства у Станиславові вигодовувала з шести тисяч штук ікри (отримала у дар від графа А. Потоцького) і випустила у р. Бистриця 3793 пстругів. Надлісничий К. Обст розводив у своєму господарстві 5000 ікринок форелі, які він отримав в дар від графа А. Потоцького, та власних 800 ікринок і випустив у потоки Явірницький, Чорногірчик та р. Прут 5100 голів пструга[24]. По аналогії з Галицьким мисливським товариством у Крайовому рибальському товаристві також існувала інституція делегатів, які на місці здійснювали статутну діяльність.

---

[21] Проців О.Р. Зеленчук Я.І. Видатний природознавець уродженець Гуцульщини Максиміліан Сила-Новицький/Олег Проців/, Ярослав Зеленчук/ Гуцули і Гуцульщина : літ.-мист. і громад.-сусп. часоп. – 2012. – № 2(6). – С. 42 – 45.

[22] Nowicki M. Zarybienie wód Galicyi w roku 1882//Łowiec. – 1883. – № 7. – S. 106.

[23] // Okólnik. – 1905. – № 75. – S.73-74.

[24] Nowicki M. Zarybienie wód Galicyi w roku 1882 / M. Nowicki // Łowiec. – 1883. – № 7. – S. 106.

Зокрема, у Гриняві у 90-х роках XIX ст. членом Краківського рибальського товариства з Гриняви був Альфред Мільцович [25,26].

Отже, на території Галичини в середині XIX – на початку XX ст. діяли громадські організації, метою яких була охорона фауни на Гуцульщині. На території Гуцульщини діяли уповноважені представники цих організацій, які контролювали вимоги фауністичного законодавства, а також працювали над виконанням статутних завдань громадських організацій, до яких вони належали.

Проців О.Р. Роль громадських організацій Галичини середини XIX- початку XX ст. у збереженні фауни Гуцульщини // Гуцульщина – XXI сторіччя: проблеми та перспективи збереження гірської природи та етнічної культури в гуцульському регіоні Українських Карпат в умовах глобалізації Матеріали науково-практичної конференції, що відбулася у рамках XXV Міжнародного гуцульського фестивалю (м. Яремче, 27 липня 2018 року) – С. 105-108..

Прізвище Проців	Ім’я Олег
По батькові Романович	Науковий ступінь кандидат наук з державного управління

[25] Odezwa do Szanownych Hodowców ryb. // Okólnik. – 1893. – № 8. – S. 3.

[26] Wykaz członkow i zarząou krajowego towarzystwa rybackiego w Krakowie z końcem Listopada 1896. // Okólnik. – 1896. – № 24. – S. 17.

Назва доповіді	Роль громадських організацій Галичини середини XIX- початку XX ст. у збереженні фауни Гуцульщини
Установа: (організація) Івано-Франківське обласне управління лісового та мисливського господарства	Старший статистик
Адреса Проців Олег Романович, вул. Козацька, 1 м. Івано-Франківськ індекс 76019	Телефон, 050-433-63-22, 098-224-58-23 e-mail: oleg1965@meta.ua
Секція	Роль громадських організацій в збереженні етнокультурних та природних цінностей в умовах глобалізаційних процесів.
	Очно